

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-53>

УДК 633.1

СУЧАСНИЙ СТАН ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

CURRENT STATE AND CURRENT PROBLEMS OF THE GRAIN PRODUCT SUB-COMPLEX OF UKRAINE

Шедловський Олександр Валерійович
аспірант,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0613-2720>

Shedlovskiy Oleksandr
Vinnytsia National Agrarian University

У статті розглянуто сучасний стан та першочергові проблеми, а також перспективи розвитку зернопродуктового підкомплексу України, який є важливою галуззю агропромислового комплексу. Визначено основні проблеми, що впливають на ефективність діяльності суб'єктів господарювання, висвітлено важливість техніко-технологічної модернізації підкомплексу на інноваційно-інвестиційній основі. Для забезпечення майбутнього розвитку вкрай важливо впорядкувати взаємовідносини між виробниками зерна, переробниками та галузями матеріально-технічного забезпечення. Ринок зерна відіграє важливу роль у постачанні продовольчими товарами населення держави, визначає його вартість, і є значним експортним товаром і сировиною для багатьох галузей промисловості. Зерновий ринок виступає основою для формування пропозиції основних видів продовольчих продуктів для населення держави та їх вартості, а також важливим експортним товаром, незамінною сировиною для багатьох галузей АПК. Також підкреслено відповідальність держави за сприяння ефективного розвитку зернової галузі України.

Ключові слова: зернопродуктовий підкомплекс, ефективність продовольча безпека, ринок зерна, інновації.

This article provides an analysis of the current state and issues faced by the grain product sub-complex of Ukraine, which is a strategic branch of the country's agro-industrial complex. The sub-complex plays a critical role in the growth of the national economy's agricultural sector. The article identifies the main factors that impact the efficiency of business entities within the sub-complex and highlights the importance of strategic technical and technological improvements through innovation and investment. To ensure the continued development of the grain product sub-complex, the article emphasizes the need for effective regulation of inter-branch relations between grain producers, processing entities, and branches of material and technical support. The grain market is crucial in forming the supply of primary food products for the population of Ukraine, and its value is significant in the country's export market. The article establishes the role of the state in ensuring the effective development of the grain industry of Ukraine, and it outlines the future prospects for the sub-complex. The findings of the study emphasize the need for continued investment in the sector, and the importance of innovation and technological improvements to increase efficiency and profitability. The article's analysis provides valuable insights into the current state and future potential of the grain product sub-complex of Ukraine. In order to ensure the further development of the grain product sub-complex, significant attention should be paid to the regulation of inter-branch relations between grain producers, processing enterprises and branches of material and technical support of production and processing processes. The grain market serves as the basis for the formation of the supply of the main types of food products for the population of the state and their value, as well as an important export product, an irreplaceable raw material for many branches of waste disposal. The role of the state in ensuring the effective development of the grain industry of Ukraine is determined. The study emphasizes the importance of strategic investments in the sub-complex, technological advancements, and innovations, which can help increase efficiency, profitability and secure the industry's future growth.

Keywords: grain product sub-complex, efficiency, food safety, grain market, innovations.

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс України значно постраждав від початку війни, що призвело до загального ско-

рочення сільськогосподарського виробництва та підвищення продовольчої безпеки. Це призвело до зростання цін на зерно та іншу сіль-

ського господарську продукцію, а пропозиція стала дефіцитною. Крім того, конфлікт порушив інфраструктуру та транспортні мережі, через що транспортування сільськогосподарських товарів на ринок було складним і дорогим.

Зернопродуктовий підкомплекс України є важливим напрямком національної економіки країни, від функціонування якого і залежить подальший розвиток всієї економіки, а також національна і продовольча безпека України, підвищення ефективності та забезпечення його динаміки роботи та розвитку, в сучасних реаліях, має досягатися узгодженою діяльністю державних інститутів влади, місцевого самоврядування, та окремих суб'єктів господарювання тощо з метою формування та зміцнення його галузево-функціональної структури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченню проблематики забезпечення розвитку зернопродуктового підкомплексу України, підвищення ефективності діяльності усіх учасників ринку, шляхом гармонізації їх інтересів, на основі виявлення та комплексного вирішення найбільш гострих проблем присвячені праці багатьох українських вчених, зокрема: Грідін О. В. [1], Дем'яненко С. І. [2], Кваша С. М. [4], Кириченко В. В., Тимчук В. М. [5], Кот О. В. [6].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану, виявлення проблем та їх подолання з подальшим передбачення перспектив розвитку зернопродуктового підкомплексу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Продовольчий комплекс, що є складовою АПК, охоплює низку продуктивних підкомплексів, серед яких одним зі стратегічних є зернопродуктовий. Притаманні для України сприятливі погодні умови для вирощування зернових культур сприяють направленості держави на виробництві зерна і переробки його супутньої продукції.

Від стабільності роботи якого і залежать подальші перспективи розвитку всієї економіки, національної й продовольчої безпеки та зовнішньоекономічного потенціалу держави.

Проблеми що виникають в ході функціонування зернопродуктового підкомплексу пов'язані з нарощуванням обсягів виробництва зернових та покращення його якості. Зерно як цінний продукт забезпечує продовольчу безпеку держави, а як товар користується значним попитом як на закордонному так і на вітчизняному ринках. І є одним із осно-

вних джерел фінансових надходжень для сільськогосподарських виробників і держави.

Складність і неоднозначність ситуації яка виникла з початком повномасштабного вторгнення, та негативні тенденції, що почали відбуватись на його фоні в аграрній сфері (низька ресурсна забезпеченість підприємств-виробників зерна, добривами, засобами захисту рослин, технічними ресурсами, браком кваліфікованих кадрів, порушеною логістикою системою тощо), значною мірою позначились на обсягах виробництва зернових.

Також не можуть існувати і потребують негайного вирішення такі проблеми, як: незбалансованість внутрішнього ринку зернових; відсутність державних гарантій для зерновиробників; недосконалість законодавчої бази; значний диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, що зберігається і навіть мають тенденцію до збільшення.

На основі результатів отриманих під час проведення комплексного аналізу діяльності зернової галузі України можна стверджувати, що без вжиття екстрених заходів зернопродуктовий комплекс може втратити свої провідні позиції на світовому ринку в цьому напрямку.

Загальний обсяг вирощування зернових культур в Україні посідають озимі культури. Але їхні показник якості за останній рік суттєво погіршився через різні фактори, такі як несприятливі погодні умови, шкідники та ерозію ґрунтів. Недостатньою забезпеченістю сільгоспвиробників основними засобами, а також їх технічним станом, браком фінансових ресурсів для придбання добрив, та засобів захисту рослин. За оцінками, урожай цього року на 30–40% нижчий, ніж у середньому за останні 5 років. Проблема ще більше загострюється відсутністю належних приміщень для зберігання та збуту. Внаслідок такого зниження якості український експорт зерна значно скоротився.

Також скороченням посівних площ через ведення бойових дій або тимчасову окупацію територій Україна не може використовувати приблизно 25% посівних площ. Після деокупації знадобиться багато часу на розмінування та очищення територій.

Підприємства зернопродуктового підкомплексу здійснюють свою діяльність в умовах нестійкого зовнішнього і внутрішнього середовища.

На ефективність діяльності суб'єктів господарювання здійснюють постійний вплив такі чинники як: кризові явища в економіці; зни-

ження купівельної спроможності населення; зміни в структурі попиту.

В ринкових умовах сільгоспвиробники повинні бути гнучкими і постійно пристосовуватись до змін які виникають. Тобто підприємствам потрібно мати можливість адаптивних змін які дають можливість швидко та ефективно реагувати на зміни чим і забезпечується довгострокова ефективність та конкурентоспроможність.

Також стратегічно важливим аспектом для функціонування є технічне і технологічне забезпечення підприємств зернопродуктового підкомплексу виробничі фонди яких є фізично та морально застарілими а значну частку у виробництві продукції займає ручна праця, що негативно впливає на продуктивності. А зношеність основних засобів становить близько 60 % і лише 10 % наявного обладнання відповідає сучасному рівню.

Для ефективного розвитку зернопродуктового підкомплексу потрібно звернути увагу на відносин між виробниками зерна, та переробними підприємствами та сферою матеріально-технічного забезпечення.

Це визначає напрямок вдосконалення системи ціноутворення на продукцію, та сприяє усуненню диспаритету цін, розвитку тісної міжгалузевої інтеграції та господарської кооперації, відновленню прямих зв'язків між суб'єктами зернопродуктового підкомплексу та ліквідація посередників.

Залучення інвестицій та застосування інновацій є основою для відновлення аграрної сфери і забезпечення продовольчої безпеки країни. Аналіз показників економічного розвитку вказує на низьку інтенсивність впровадження інноваційних процесів та скорочення масштабів впровадження інновацій.

Результати дослідження вказують на те що лише близько 3% аграрних підприємств використовують прогресивні технології для виробництва.

Висновки. Зернопродуктовий підкомплекс України наразі стикається з рядом проблем, таких як: низька продуктивність, відсутність сучасної сільськогосподарської техніки, недостатня інфраструктура та відсутність довгострокових інвестицій у підкомплекс, а також відсутність доступу до нових технологій.

Крім того, галузь стикається із значною конкуренцією з боку іноземних імпортерів на сві-

товому ринку, що призводить до зниження ціни реалізації. Інші проблеми включають низький рівень технічної грамотності серед працівників сільського господарства та низький рівень інвестицій у дослідження та розробки.

Це призвело до зменшення загального виробництва, що в свою чергу привело до зменшення експорту зерна та зниження загального економічного розвитку.

Сучасний стан зернопродуктового підкомплексу України потребує інвестицій у модернізацію та дослідження для підвищення врожайності та подолання проблем які виникли на фоні війни, а також потребує структурних реформ для зниження витрат.

Очікувана посівна площа всіх категорій господарств на підконтрольній території України під урожай 2023 року має скласти 21,8 млн га, що на 6,8 млн га менше від показника 2021-го (28,6 млн га).

Складно прогнозувати цьогорічні валові збори сільськогосподарських культур, які значно залежатимуть від погодно-кліматичних умов під час проведення комплексів польових робіт, а також фінансового і матеріально-технічного забезпечення конкретного сільськогосподарського товаровиробника.

У тому числі від наявності насіння та добрив. Також можна спрогнозувати зменшення їх внесення до 50% від науково-обґрунтованих норм через здорожчання. Використання дешевших технологій провокує зменшення виробництва.

Крім того, уряд України має запровадити політику для забезпечення ефективного та надійного виробництва та розподілу зернових продуктів. Нарешті, інвестиції в маркетинг і брендінг українських зернових продуктів на світовому ринку є важливими для збільшення експорту та розширення галузі.

Також можна зауважити, що ключовою проблемою для аграріїв залишається дорога логістика. Разом з цим негативний вплив на агросектор має енергетична криза.

За прогнозами Мінагрополітики, під час посівної кампанії навесні 2023 року аграрії зменшать посівні площі під зерновими культурами і натомість надаватимуть перевагу олійним, через вищу рентабельність. Загалом у міністерстві очікують, що в Україні цього року може бути зібрано на 10–15% менше зернових та олійних культур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грідін О. В. Значення зерно продуктового підкомплексу в дотриманні продовольчої безпеки України *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки*. Харків : ХНТУСГ. 2015. Вип. 161. С. 136–144.
2. Грідін О. В. Стан та найближчі перспективи розвитку зерно продуктового під комплексу Харківського регіону. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки*. Харків : ХНТУСГ. 2008. Вип. 70. С. 64–69.
3. Дем'яненко С. І. До питання про стратегію розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка АПК*. 2014. № 1. С.19.
4. Кваша С. М. Економічне обґрунтування програми виробництва зерна пшениці в Україні. *Економіка АПК*. 2013. № 3. С. 16–24.
5. Кириченко В. В., Тимчук В. М. Ринкові моделі реалізації селекційних інновацій. *Вісник аграрної науки*. 2008. № 8. С. 62–64.
6. Кот О. В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та його організаційно-економічне забезпечення. *Проблеми науки*. 2008. № 9. С. 30–37.

REFERENCES:

1. Hridin, O. V. (2015), "Importance of grain of food subcomplex in observance of food security of Ukraine" *Bulletin of Kharkiv National Technical University of Agriculture, Ekonomichni nauky*, vol. 161, pp. 136–144.
2. Hridin, O. V. (2008), "Status and immediate prospects of food grain development under the complex of the Kharkiv region", *Bulletin of Kharkiv National Technical University of Agriculture: Ekonomichni nauky*, vol. 70, pp. 64–69.
3. Dem'ianenko, S. I. (2014), "On the question of the development strategy of the agricultural sector of Ukraine's economy", *Ekonomika APK*, vol.1, pp. 19
4. Kvasha, C. M. (2013), "Economic substantiation of the wheat grain production program in Ukraine ", *Ekonomika APK*, vol 3. pp. 16–24.
5. Kyrychenko, V. V., and Tymchuk, V. M. (2008), "Market models implementation of breeding innovations", *Visnyk ahrarnoi nauky*, vol. 8, pp. 62–64.
6. Kot, O. V. (2008), "Theoretical aspects of innovative development of the agricultural sector of the economy and its organizational and economic support", *Problemy nauky*, vol. 9, pp. 30–37.